

bijbelstudie bij hoofdstuk 2

HET AVONDMAAL

tekst

1 Kor. 11: 17-34

Inleiding

Het avondmaal hoort tot het hart van de gemeente. Brood en wijn bepalen ons bij de kern waar het om gaat: Jezus' overgave voor ons. Zijn lijden, zijn sterven, zijn opstanding om ons als zondige mensen te redden. Het avondmaal is vanaf het begin van de christelijke gemeente gevierd. In het boek Handelingen wordt gezegd dat de eerste christenen in Jeruzalem *bleven volharden in het onderwijs van de apostelen, in de gemeenschap, in het breken van het brood en in de gebeden* (Hand. 2:42). Het avondmaal hoorde tot de kern van de gemeente. Het avondmaal is in de loop der tijd heel verschillend gevierd. Als deel van een

liefdemaal of apart. Lopend of zittend. Met gewoon brood of met matzes. Het avondmaal wordt ook heel verschillend beleefd. Voor sommigen is het een uiterst plechtig gebeuren. Het leidt tot een diep besef van zonde en berouw. Voor anderen is het avondmaal juist een feestelijke gebeurtenis. We staan stil bij onze verlossing en daar kun je niet vreugdevol genoeg mee omgaan. In deze bijbelstudie staan we stil bij zes aspecten van het avondmaal. Aan het eind staan een aantal vragen om met elkaar door te praten.

1 gedachtenismaal

Tekst: 1 Kor. 11: 24-25

Doe dit tot mijn gedachtenis

De instelling van het avondmaal vond plaats nog voordat Jezus was overgeleverd. Het was nog voor zijn kruisdood dat Jezus zijn discipelen de opdracht gaf om het avondmaal te vieren. Die opdracht had te maken met het Pascha dat aanstaande was. Bij het Pascha hoorde de sedermaaltijd en Jezus en zijn discipelen vierden die in een bovenzaal ergens in Jeruzalem. Matt. 26 beschrijft hoe Jezus en zijn discipelen aan tafel zaten.

Het laatste avondmaal is vaak afgebeeld op schilderijen. Denk maar aan het laatste avondmaal van Michelangelo, waar Jezus met zijn discipelen aan tafel zit. Het avondmaal lijkt daar verdacht veel op ons avondmaal. De sedermaaltijd was echter een uitgebreide maaltijd waar tijdens de maaltijd een aantal bekers wijn rondging. Jezus gebruikt de betekenis van de sedermaaltijd om iets van zijn eigen lijden en sterven duidelijk te maken.

Als gezegd, de sedermaaltijd werd gevierd aan de vooravond van het Pascha. Het

Pascha, het Joodse Paasfeest, betekent letterlijk *voorbij gaan*. Het was een verwijzing naar de uittocht uit Egypte. Overal waar het bloed van het offerlam aan de deur was gestreken ging de engel des doods voorbij (Ex. 12:24-28). Vervolgens zouden de Israëlieten uit Egypte trekken en als voedsel aten ze de ongerezen broden. Er was geen tijd meer om het brood te laten rijzen. De sedermaaltijd was een maaltijd om die uittocht te herbeleven. Rabbi Gemaliel zei: *In iedere eeuw is ieder verplicht zich voor te stellen dat hij zelf uit Egypte is vertrokken*. Bij het hele paasfeest stond die ene gedachte centraal: God bevrijdt ons uit onze slavernij. Wanneer we avondmaal vieren, dan vieren we dat in de lijn van Jezus en zijn discipelen. We gedenken wat Jezus voor ons heeft gedaan. Het wijn is het teken van het bloed van Christus dat voor ons vloeide. Hebr. 9: 13-14 zegt dat het Bloed van Christus als *smetteloos offer* was. Zoals een lam dat voor God werd geslacht

geen gebrek mocht hebben, zo was Jezus zonder zonden. Het brood dat gebroken wordt is de gedachtenis aan Jezus die zijn lichaam gaf om verbroken te worden. Christus is het offer. Hij betaalt de prijs voor onze zonden. Jezus legde zo de basis voor een nieuw verbond, het verbond van zijn bloed.

2 maaltijd van verwachting

Tekst: Matt. 26:29 *tot ik van de vrucht van de wijnstok zal drinken in het Koninkrijk des Vaders*
1 Kor. 11:26 *totdat Hij komt*

Het avondmaal is omkijken naar wat Jezus voor ons gedaan heeft. Het avondmaal is ook vooruitkijken: vooruitkijken naar wat zal komen. Wij vieren het avondmaal *totdat hij komt...* In Christus wordt een vergezicht geopend, we proeven de nieuwe toekomst. Als we het avondmaal vieren dan zien we de wereld even met andere ogen, met Gods ogen. Zowel in het oude, als in het nieuwe testament wordt gesproken over maaltijden aan het eind der tijden. In Jes. 25: 6-8 gaat het over het feestmaal op de berg Sion door de Heer aangericht aan eind der tijden. Dat is een geweldig gebeuren. Dan wordt alles wat tussen God en zijn schepping staat weggenomen. Dan zullen de volken komen naar de berg Sion, de vredesberg. Zij zullen rijkdom en schatten meebrengen. God zal wonen te midden van zijn volk. In het nieuwe testament wordt iets vergelijkbaars beschreven als het gaat om het bruiloftsmaal van het lam. In Openb. 19:9 voel je het tintelen. God zal een nieuwe hemel en een nieuwe aarde geven. Na alle moeite en ellende in de wereld is het lam overwinnaar. Het lam nodigt zijn geliefden uit. Wat een geweldig vooruitzicht is dat! Het avondmaal is als het ware een voorproefje van de komende heerlijkheid. De bijbel legt zich niet neer bij de problemen van onze tijd. Maar al te vaak bekruipt mensen een onrustig gevoel. Wat moet het worden met onze wereld? Als je kijkt naar het journaal, dan komen soms de meest verschrikkelijke beelden tot je.

Wanneer je terugdenkt aan de prijs die Jezus voor ons heeft betaald, dan maakt dat je heel stil. Je gaat helemaal de mist in, maar bij de rechtbank is iemand anders die voor jou de schade vergoed. Dat staat haaks op onze wereld. Wanneer jij iets stuk maakt, dan moet jij dat vergoeden. Jezus zegt: Ik zal betalen. Dat is genade!

Ook als je nadenkt over de ontwikkelingen in bijvoorbeeld de techniek dan slaat de angst je om het hart. Waar gaat dit allemaal op uitlopen? De bijbel is echter niet pessimistisch. In tegendeel. Er komt een moeilijke tijd. Dat is waar. Maar God zal zijn geliefde kinderen vasthouden. God zal de schepping maken, zoals Hij dat voor ogen heeft gehad. Het einde van alles zal goed zijn. Dan woont God te midden van zijn kinderen. Dan is de afstand tussen God en zijn schepping weggedaan. In de vroege kerk vierde men het avondmaal vol verwachting. Jezus zal terugkomen. Hij zal alles goed maken. En op het moment dat de christelijke gemeente met grote vervolging te maken kreeg was het avondmaal een bron van kracht. Nu lijden wij verdrukking, maar straks is er vrede! Hemelse vrede. Dan zijn we bij onze hemelse Vader!
1 Kor. 16:22 uit dat in de woorden: *Maranatha*: Kom spoedig Jezus. Het zijn de woorden die ook klinken in Openb. 22:20, helemaal aan het eind van de bijbel. Heer, we zien uit naar uw komst. Johannes de Heer formuleerde het in het lied vol verwachting blij ik uitzien: *Maranatha is ons wachtwoord*. Het laat ons het antwoord van God zien op een gebroken wereld. Het is ons antwoord dat we met ons meedragen. Het avondmaal is geen pessimistisch maal, maar we delen een geweldig vooruitzicht. De vroege kerk eindigde men het avondmaal door gezamenlijk uit te spreken: *Maranatha: Kom Here Jezus, kom!*

3 maaltijd van vernieuwing

Tekst: 1 Kor. 11:24 *Dit is mijn lichaam voor ù*
Joh. 6: 32-33 *brood uit de hemel*

Het avondmaal is de maaltijd waar God mensen aanraakt en mensenlevens vernieuwt. Elke eerste zondag van de maand wordt het gevierd. Het is een voortdurende inzet. Het avondmaal is niet als de doop, een eenmalig gebeuren wanneer je tot geloof gekomen bent. Het avondmaal is het *brood voor onderweg*, om met Henri Nouwen te spreken. Op onze levensreis maken we van alles mee. We hebben het daarbij nodig dat we telkens weer door God gevoed worden en we door zijn kracht op weg kunnen gaan. Het avondmaal is bedoeld voor zondige mensen. Dat lijkt misschien logisch, maar de betekenis daarvan is groot. Het avondmaal is niet voor mensen die volmaakt zijn en heel hun leven perfect op de rit hebben staan. Als je geen zonde hebt kun je rechtstreeks doorlopen naar de hemel. Nee, het avondmaal is juist voor mensen die gestruikeld zijn en opeens tot besef komen dat ze het zelf niet redden. Dan ontfermt de Here God zich in Jezus over die mensen. God wijst geen zondaars af. God vraagt een open hart. Net als in psalm 51: 18-19 God wil geen offers, maar een gebroken hart. Jezus kwam niet voor de gezonde mensen, maar juist voor de zieken. Het is merkwaardig dat je soms hoort dat mensen niet aan het avondmaal gaan

omdat ze zich te zondig voelen. Zeker, er is de opdracht om fouten goed te maken. Maar het avondmaal staat bol van Gods genade! Bij het avondmaal gebeurt iets met mensen. Jezus vergeeft ons onze zonden en neemt de lasten van ons af. Elke maand weer. En zoals Jezus ons vergeeft, zo vergeven wij onze naaste. Dat bevrijdt! We worden vrije mensen. Soms wordt verwezen naar de parallel bij het manna. Jezus zelf haalt dat aan wanneer hij zichzelf het brood des levens noemt. Hij is gekomen om mensen verzadiging te geven. Niet de verzadiging door allerlei surrogaatzaken, maar de verzadiging door het leven dat de Vader in de hemel wil geven. Het avondmaal vormt zo een bron van kracht in het leven van alle dag. Een avondmaalsdienst is niet een lange dienst om over te slaan. In tegendeel, hier komen we bij de Heer en worden we gevoed! In het Lima-rapport waarin gekeken werd wat kerken gemeenschappelijk hebben staat ook een paragraaf over het avondmaal. In het rapport wordt verwezen naar de werking van de heilige Geest. Door het avondmaal heen kan de Geest van God werken en mensen vernieuwen. Het avondmaal maakt zo dat we steeds meer op de Heer gaan lijken.

4 gemeenschapsmaaltijd

Tekst: Matt. 18:20 *Waar twee of drie in mijn naam bijeen zijn*
1 Kor. 11:17 *Uw samenkomsten zijn niet tot zegen maar tot schade*

Wanneer je de discipelen gevraagd zou hebben naar hun eerste indruk van de sedermaaltijd die zij met Jezus gebruikten, dan zullen zij ongetwijfeld gewezen hebben op de verbondenheid met elkaar. Ze waren samen gekomen naar Jeruzalem. Ze voelden wel aan dat dat Pascha anders zou worden als alle andere keren. In de bovenzaal waar zij het laatste avondmaal vierden deelden ze iets dat niet van deze

wereld was. Het was een unieke gemeenschapsband met elkaar en met Jezus Christus.

In de eerste gemeente werd het avondmaal vaak gevierd als onderdeel van een grotere maaltijd. Het was een soort liefdemaal met elkaar dat werd afgesloten met het breken van het brood. Je ziet dat terug in de context van 1 Kor. 11. Paulus gaat tekeer tegen mensen die naar de

gemeente komen voor de maaltijd en daar zich volstoppen, nog voordat iedereen is gearriveerd. Zo ga je toch niet met elkaar om? En, zegt Paulus, dat heeft misschien wel te maken met de cultuur waarin je leeft. In de tijd van Paulus was een duidelijk onderscheid tussen verschillende klassen. De Romeinse Plinius heeft het over rijken, ambachtslieden, etc. Die verschillende klassen die hoorden eigenlijk niet met elkaar om te gaan. En zeker niet met elkaar aan één tafel te eten. Want als je at, dan deelde je wat met elkaar. Paulus zegt: Juist bij het avondmaal delen we ons hart. Daar delen we onze diepste drijfveren. Daar delen we ons geloof. Daar delen we onze dankbaarheid.

In 1 Kor. 11:29 spreekt Paulus dan de beroemde woorden: *Een ieder beproeve zichzelf*. Het is merkwaardig dat deze verzen vaak worden aangehaald als het gaat om de tucht in de gemeente. Als iemand een levenswandel heeft waar vragen bij gesteld kunnen worden, dan wordt soms op grond van deze verzen iemand uitgesloten van het avondmaal. Die persoon zou het avondmaal te schande maken. Helemaal los van de vraag hoe je op een goede manier op zo'n situatie kunt reageren, de woorden van

Paulus leren ons juist ònszelf te beproeven. Niet te kijken naar anderen en te wijzen naar elkaar, maar juist bij onszelf te rade gaan. Staat er iets tussen mij en Jezus in? Is er iets dat ik eerst goed moet maken met mijn naaste?

Het avondmaal is een heilig maal en bedoeld tot opbouw van de gemeenschap. Overigens staan in 1 Kor. 11 ook de consequentie genoemd van onheiligheid. *Daarom zijn er onder u vele zwakke en zieke mensen...* (1 Kor. 11:30). In de loop der tijd hebben de geleerden zich het hoofd gebroken wat Paulus precies bedoelde. Heeft dit te maken met een soort vergeldingsdenken uit het oude testament? God straft wie hem niet juist dient. Of gaat het hier over ziekte in geestelijke zin? De kerkvader Iguentius zegt dat zondige mensen zich buiten de geestelijke zegen plaatsen. Weer anderen wijzen op Num. 5:11-31 waar een van overspel verdachte vrouw bitter water moest drinken en als ze schuldig was, dan werd ze er ziek van...

Hoe het ook zij, duidelijk is dat het avondmaal mensen samenbrengt. Het brengt ons samen voor Gods troon. Waar twee of drie samen zijn, daar is de Heer in het midden.

5 maaltijd van vreugde

Tekst: 1 Kor. 10:16 *de beker der dankzegging*
Luk. 24: 13-35 *was ons hart niet brandende in ons*

De beker der dankzegging was de tweede beker van de sedermaaltijd. De dankzegging gold de bevrijding uit Egypte. Jezus trekt deze lijn door naar de bevrijding door het offer van zijn leven. Als we avondmaal vieren is dat een vreugdevol maal. De beker is geen beker van gramschap of iets dergelijks, het is een feestelijke beker. Jezus heeft ons bevrijdt! De katholieke kerk noemt het avondmaal *eucharistie*. Eigenlijk is dat een mooie term. Letterlijk betekent dat *dankbaarheid*. Het Griekse woord *Charis* is een zeer rijk woord. Er zit iets in van genade. God is ons genadig. En *charis* heeft ook de betekenis van vreugde. Een blijdschap die niet van deze wereld is.

Eucharistie vieren heeft dan te maken met een diepe vreugde en dankbaarheid: de Heer heeft zich over ons ontfermd. God kijkt niet naar onze fouten. God geeft een nieuw leven om niet.

Diverse theologen zijn op dit punt behoorlijk fel geworden. De grote theoloog van Niftrik schijft in zijn beroemde dogmatiek: *Men heeft van het avondmaal een begrafenisplechtigheid gemaakt, maar het is de maaltijd van vreugde en dankbaarheid. Wie avondmaal viert, viert feest! Het avondmaal moet niet in droefheid, maar jubelend gevierd worden!*

Jubelend avondmaal vieren! Niet zozeer uit een goedkope vreugde, maar omdat

mensen diep van binnen zijn aangeraakt. Je ziet iets van die vreugde bij de Emmausgangers. Ze zullen later zeggen: *Was ons hart niet brandende van binnen?* Toen ze dat meemaakten waren ze nog met Jezus onderweg. Toen wisten ze nog niet dat Jezus zelf met hen meeliep, Maar op het moment dat Jezus het brood brak, toen herkenden ze hem. Opeens herinneren ze zich weer die maaltijd in Jeruzalem. Opeens drong het met een geweldige slag tot hen door: Jezus sprak over zijn lichaam dat voor hen gebroken

6 maaltijd van getuigenis

Tekst: 1 Kor. 11: 26

Zo dikwijls gij dit doet verkondigt gij de dood des Heren

Hand. 2: 42, 46-47

Zij stonden in de gunst bij het gehele volk

Het avondmaal is vanaf het begin van de kerk een maaltijd van getuigenis geweest. In het avondmaal wordt de dood van de Heer verkondigd. Het wordt zichtbaar gemaakt voor mensen binnen de kerk, maar juist ook voor mensen van buiten de kerk. Een oude Chinese spreuk luidt : *De poort van het oog is belangrijker dan de poort van het oor.* Eigenlijk is die spreuk een spreuk die erg bij onze tijd past. Juist wat men ziet roept vragen op. Juist het oog roept een eerste reactie op. Avondmaal is aanschouwelijk onderwijs van wat God in Jezus voor ons deed. Het is als het ware de goddelijke pedagogiek. In de vroege kerk ontstond er naar verloop van tijd een gesprek over de vraag waar avondmaal gevierd moest worden. Moest het wel openbaar zijn voor iedereen? Niet alleen had dat te maken met de vervolging. Wie avondmaal vierde was christen en dat viel niet goed bij sommige Romeinse keizers. Daarom begon men het avondmaal in het geheim te vieren. Maar belangrijker nog dan die praktische overweging was de vraag of zo'n heilig maal niet juist alleen voor ingewijden was. Men behandelde het avondmaal als een zogenaamd *arcanum*. Dat duidde iets geheims aan. Bijna een beetje in parallel met de heidens mysteriegodsdiensten. Sommige zaken mocht je enkel weten als je was ingewijd. Die geheimhouding riep binnen korte tijd ook een merkwaardige reactie op. De

werd. Ze springen op en rennen terug naar Jeruzalem. Dit moet iedereen weten. Wat een geweldig gebeuren. Avondmaal heeft met diepe dankbaarheid en vreugde te maken. Geen begrafenismaal, geen sombere gezichten. Avondmaal vieren is iets delen van de uitgelaten vreugde van die Emmausgangers. De Heer leeft! Hij heeft ons gered! Er is een nieuw leven in zijn naam! Dank U Wel! Dank U wel! Dank U wel!

geruchten deden de ronde dat christenen mensenoffers brachten. Ze aten het vlees van iemand en dronken het bloed van iemand. Juist de geheimhouding riep een heel verkeerd beeld op bij mensen buiten de kerk. Natuurlijk, de heiligheid is belangrijk, maar het was nooit de bedoeling om het christelijk geloof als een geheim bondgenootschap te zien. Vandaag de dag is het avondmaal juist een getuigenis naar mensen die niet geloven. Het stelt de vraag: Hoe sta jij ten opzichte van Christus. Wil je wel of wil je niet deelnemen aan het avondmaal? Regelmatig komt het in de kerk voor dat mensen juist op deze momenten tot het besef komen: Maar bij deze Heer wil ik horen. En als ik in Jezus geloof, wat weerhoudt me dan nog om me te laten dopen? Heel wat kerken kennen vandaag de dag juist bij het avondmaal de gelegenheid om een getuigenis te geven. Rondom brood en wijn vertellen we wat de Heer in ons leven heeft gedaan. Juist zulke woorden zijn een bemoediging voor mensen. En zetten mensen aan het denken. Wie is Jezus in mijn leven? Het zijn de ontroerende gebeden bij het avondmaal: *Vandaag mocht ik voor het eerst avondmaal vieren.* Vandaag mag ik belijden dat ik een kind van de Heer ben! Wat een geweldig getuigenis!

Slot

Over het avondmaal valt nog veel meer te zeggen. Tijdens de reformatie zijn er boeken vol geschreven over de vraag hoe Jezus tegenwoordig is in brood en wijn. Is dit louter een symboliek (zoals de meeste protestanten zeggen) of vindt hier een transsubstantiatie plaats (katholieken)? Ook is er in de loop der tijd heel wat gezegd over de vorm van het avondmaal. Wordt er gelopen bij het avondmaal of blijft men zitten in de banken? En is er één

beker of wordt er gebruik gemaakt van cupjes? Gebruikt men wijn of druivensap? Hoe vaak vier je het avondmaal in het jaar? Elke kerk heeft er zijn eigen antwoord op gevonden.

Ds. Koopmans zei ooit: *Beslissend is niet wat u van het avondmaal denkt, maar wat de Heer van het avondmaal denkt van U.* Dat zijn wijze woorden. Bij het avondmaal ontmoeten we onze Heer en leggen we ons leven in zijn hand.

- 1 Welke van de zes aspecten van het avondmaal spreekt je het meeste aan?
- 2 Herken je iets van schroom om aan het avondmaal te gaan?
- 3 Op welke manier kun je je voorbereiden op het avondmaal?
- 4 Welke vorm van avondmaal vieren vind je het mooiste?
- 5 Hoe kan ons avondmaal een getuigenis zijn voor mensen die (nog) niet geloven?